

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 193

מסכת שבועות ט'-ט"ו

בס"ד, לי שבט תשס"ג

השבוע בגליון

■ ספסל של בית כנסת - תשמיש קדושה
■ בניית בית מפואר לצורך הידור במצוות מזוזה...
■ "הידור מצווה" מהו?
■ ייחודה של טלית התפילה

■ הנחת ספרי קודש על בימת בית הכנסת
■ השלכת ההלכתית של התארכות זמן התפילה
■ הקצאת מפה מיוחדת לקריאת התורה

■ עד כמה ניתן להועיל לנשמת המתים
■ בנים יכולים להוסיף "זכויות" להוריהם
■ הבדלי נוסח התפילה בחג השבועות
■ תשעה באב כ"מועד", כיצד ומדוע?

דבר העורך

פגישה בקופת חולים

ר' ירוחם התרווח לו על הספסל, שאף מלא ראותיו מאוויר הבוקר הצח שטרם נעבר בעשן כלי הרקב, ונמס קלות לקול ציוצי ציפורים ערניות.

זבוב טורדני שחג סחרחורות סביב אוזנו הקיצו מתנומתו. הוא הסיר את משקפי הקריאה, הרכיב תחתם את משקפי הראייה וסקר ממושכות את הבניין בו ממוקם סניף קופת החולים.

ב"ה, שנים רבות מאחוריו, ומעולם לא נזקק לשירותיהם של מומחי הרפואה. הבוקר, משום מה, הוא חש כי עליו לזמן את עצמו בדחיפות לסניף המקומי של קופת החולים.

מיד לאחר שסיים את תפילת הויתוקין, החיש את פעמיו לסניף קופת החולים. "ידעתי", סיפר לאחר מכן, "כי דלתות הסניף אינן נפתחות בשעת בוקר כה מוקדמת, אך דחף פנימי הריץ אותי להמתין בתחנת האוטובוס שליד קופת החולים, עד אשר יפתחו שעריה.

מה הריץ את ר' ירוחם? לשם כך, משחזר ר' ירוחם מאורע שהתרחש לפני שנים רבות.

"נולדתי ברוסיה", הוא פותח את סיפורו, ומבטאו הכבד מעיד על מוצאו. עם זאת, שפתו הקולחת והתנסחותו העיסית מוסיפים נופך לסיפור המדהים שבפיו.

"מרבית שנותי גדלתי תחת צלו של המגן הרוסי. רבים מתברי נעלמו באישון ליל, אחרים הוגלו, נעצרו, נענשו ונקנסו, ובהם יהודי אשר היה שותפי בניחול מפעל קטן".

עניני מצטעפות בדוק של דמעות. "הוא נענש בעטיו!!! אני הלשנתי עליו!!! אדם צעיר הייתי, מעט פוחז, וביום מן הימים, כאשר יחס עם שותפי עלו על שרטון, ולבסוף אף נותקו קשריו לחלוטין, החלטתי לנקום בו.

פניתי לאן שהיה צריך לפנות, וסיפרתי כי שותפי למפעל אינו נאמן למדינה ויש לחשוש מפניו.

תגובת אנשי הק.ג.ב. היתה מיידית. שותפי נקנס בסכום עצום כתגובה על חוסר נאמנותו ל"אמא רוסיה".

מאותו יום לא ראיתי את שותפי למפעל. לא ידעתי מה אירע לו, לא שמעתי ממנו, או ממני מבני משפחתו מאומה. נעלם. איננו.

שנים רבות חלפו להם. כאשר נפתח מסך הברזל קמתי ועליתי לארץ אבותינו, חמדת לבבנו.

ב"ה, התקרבותי אל היהדות, התחלתי להשתתף בשיעורי תורה, בזמני הפנוי אני מסייע לארגונים העוסקים בצורכי ציבור, וניתן לומר כי אני גם רווה נחת מצאצאי.

אולם, ככל שהתקרבותי אל בוראי, החלה מחשבה נוראה מנקרת בליבי. מה אענה ליום המשך בעמוד הבא

דף ח/ב אם מת מיתה ממרקת

עד כמה ניתן להועיל לנשמת המתים

מבואר בסוגייתנו, כי אין מקריבים קרבן של אדם שנפטר לבית עולמו, משום ש"אם מת - מיתה ממרקת", היינו, מיתת האדם מכפרת עליו באותה מידה שקרבנו היה מכפר עליו, לפיכך, אין הוא זקוק הוא עוד לקרבן (עיי' רש"י). אמנם, עוונות אחרים שבידו, לא התכפרו על ידי המיתה (עיי' "בית האוצר" ח"א כלל פ"ו).

יש להבדיל בין "כפרה לזכות": מנהג העולם לפעול רבות לעילוי נשמת הנפטרים, כגון, אמירת "קדיש" בשנת האבל, חלוקת ממון לצדקה, הזכרת הנשמות בתפילות "זיכור" ו"אב הרחמים" ועוד כהנה וכהנה. מה מידת השפעתן על נשמת הנפטר, האם בכחן להוסיף לו זכויות ולכפר על אותם עוונות שמהן לא נוקה? כאשר אנו עוסקים ב"עילוי נשמה" עלינו להבחין בין "כפרה" ל"זכות". כלומר, בין עשיית מעשים אשר יש בהם כדי להציל את הנפטר מעונשה של גהינום, לבין מעשים אשר נועדו לזכות את נשמתו ולהעלותה במעלות הקדושה.

בהגיעה לעולם האמת, מקבלת נשמת האדם את שכרה לפי מעשיה בעולם הזה. אין אדם יכול לעשות מעשה טוב ולזקקו ל"זכות" הנפטר. אין כל סיבה לכך, שהנפטר יזכה במעשה טוב זה, שכלל לא נעשה על ידו. בעולם הבא הנשמה מקבלת שכר על פעולותיה ועל עשיותיה ולא על פעולות של אחרים. כך, כתב הרשב"א (שו"ת ח"ז סי' תקל"ט), "אפילו כל צדיקי עולם בקשו עליו רחמים וכל צדקות נעשו לזכותו, אין מועילין לו בזאת. זהו דעתנו בדבר". אלא, שניתן לבקש רחמים על הנפטר, שהקב"ה ברחמיו יקל בעונשו, כפי שהוסיף הרשב"א: "אם יש צדיק אחד מבקש עליו רחמים... אפשר שהקב"ה מיקל ממנו בזכות בעל הזכות". כלומר, אין ניתן לצרף זכויות לנשמת הנפטר, אלא להקל מעונשה בלבד (ספר "חסידים" אות ק"ע).

לא זו בלבד שלא ניתן לנקוט בפעולות "לזכות" הנפטר, אלא שאף יש המפקפקים באפשרות, שעשיית מעשים טובים לעילוי נשמת הנפטר תועיל להקל מעונשו (תשובת אחד הקדמונים ב"חסידי עולם" שביסוף ספר חסידים, הוצאת מוסד הרב קוק עם תקצ"א), משום שאין בכח החיים לכפר על המתים. כך גם מביא ה"בית יוסף" (או"ח סי' רפ"ד) את דעת ה"ר אביגדור כי לא ניתן לכפר על עוונות המתים על ידי צדקה.

אולם, רבים סוברים, כי ניתן גם ניתן לכפר על נפשות המתים, וזהו הטעם לאמירת תפילות "זיכור" ו"א-ל מלא רחמים" ולנקיטת פעולות לעילוי נשמת הנפטר. דעה זו מסתמכת על דברי התנאים (פסיקתא רבתי פסיקתא כ'): "גדולה צדקה שמוציאה מגיהינום, שנאמר, כפר לעמך ישראל. יכול כיון שמת אדם אין לו תקנה בצדקה? תלמוד לומר כפר. מלמד, שזורקין אותו מדינה של גהינום.

בנים יכולים להוסיף "זכויות" להוריהם: מבואר בספרים הקדושים ("חסידי עולם" שם ועוד), כי כל האמור, אינו מתייחס לצאצאי הנפטר, אשר מעשיהם הטובים נזקפים לזכות אביהם מולידים ומגדלים, שהרי בזכות אביו שגידל אותו, הבן ממשיך לפעול טובות ולקיים מצוות. בכך, לא זו בלבד שהבן מכפר על עוונות אביו, אלא הוא אף צובר זכויות נוספות לעילוי נשמתו. כאשר הבן משתתף בשיעור תורה, הרי הדבר נזקף לעילוי נשמת אביו, מעשה זה משוייך אליו, והוא פרי מבורך של פעילות של האב על אדמות (ראה עוד - "דברי סופרים" אבילות ח"א סי' שצ"ו עמ' ש"מ, שהאריך במעלת נתינת צדקה של בן).

דף ט/ב שיערי הרגלים מכפרין

הבדלי נוסח התפילה בחג השבועות

בתפילות המוסף בשבתות, בחגים ובראשי חודשים אנו מזכירים את הקרבנות

א"מ הר"ר אברהם נח ליפסקר ז"ל
ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' אדר תשנ"ח
א"מ מרת שרה ליפסקר ע"ה
ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א שבט תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה

נשמת

לעילוי

המשך מעמוד קודם
פקודה. ביקשתי בכל מאודי לאתר את שותפי, כדי לשלם לו את שווי הקנס שהתגולל עליו בעטיי, אך כל מאמצי עלו בתוהו.

ניסיתי לברר איה בניו, היכן בנותיו, נכדיו או צאצאיו, אך הדבר לא עלה ביד. כאילו נבלע הוא וכל משפחתו באדמה, לבלי שוב.

שבור ורצוצ פניתי אל הגאון רבי שמואל טרוביץ זצ"ל, מייסד ישיבת "כנסת מאיר" בעיר ראשון לציון, ואשר גם כיהן כרב במקום, וטפחתי בפניו את מצוקתי.

הרב הביט בי בעיניו הרחמיאיות. "ר' ירוחם", אמר לי, "אולי אני רב. אבל שנינו יודעים, כי אינני לא חוקר ולא בלש. מה אעשה לך", סיים בעצבות.

"נכון", השבתי, "כבוד הרב אינו בלש, אבל איני רוצה לשוב לכור מחצבתי כאשר קופה של שרצים על כתפי. כבוד הרב, אני מבקש, מתחנן... אתה דיין, בבקשה, תמצא פתרון..."

"אפנה לרב העיר", השיב הרב טרוביץ, "אל הרב וולפא שליט"א ואל תלמיד חכם נוסף, נשב במושב בית דין ונדון בעניינך. אנא שוב אלי בעוד שבועיים".

נפרדתי ממנו שמח וטוב לב. איש יקר זה הבין לרוחי, והתאמץ עבורי ככל הניתן.

לעבור שלושה עשר יום השכמתי כדרכי בתפילת וותיקי, וכפי שסיפרתי, פניתי לסניף קופת החולים.

שם, על הספסל, התיישב לידי אדם נחמד, ותוך זמן קצר פתחני בשיחה קולחת בשפת אימי, רוסית. גם הוא היה עולה חדש.

שוחחנו על הא ועל דא. על השנים הקשות, על תחבולות שונות שהערימו יהודים כדי לשמור על מצוות התורה, על אנשים שהשלטון הציק להם ללא הרף ומירר את חייהם וכן הלאה.

תוך כדי שיחתנו התברר לי כי איש שחי התגורר ברוסיה בסביבות מחוז מגורי. מיד נדרכתי. חושי התעוררו. בשנים האחרונות הפתתי לי למנהג לברר אצל עולי רוסיה בני מחוזי אם חלפה באוזניהם שמעיה כל שהיא על שותפי לשעבר.

"אולי אתה מכיר", שאלתי אותו. "לפני הרבה שנים היה מפעל במרזב האיזור התעשייתי אשר נוהל על ידי שני שותפים. לאחד מהם קראו..."

לא היספקתי לסיים את המשפט והוא פלט מיד, **"בוודאי"**, השיב, "אני חתנו!".

לא היה קץ להתרגשות. בדמעות שליש סיפרתי לו את דבר המעשה אשר אירע, אך הוא לא ידע מאומה והציע לי להתלוות לביתו ולשאל את פי רעייתו, בתו של שותפי לשעבר, אם זכור לה מעשה זה.

לא אלאה אתכם בדברים. נכנסתי לביתם מעט לאחר זריחת השמש ויצאתי הימנו לפני שקיעתה. שעות ארוכות היא גוללה בפנינו את דבר המאורעות אשר התגוללו על משפחתה מאז ועד היום הזה, וכן, היא זכרה את הסכום המדויק של הקנס אשר הושט על אביה".

ההזמנה למושב בית הדין בוטלה מיידית, ר' ירוחם השיב את הכסף לצאצאי שותפו לשעבר ולנשמתו היתה הרווחה.

"כי יעזר ה' לשבים, כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו".

כך כתב רבינו יונה בן רבי אברהם גירונדי בספרו "שערי תשובה". כאשר יהודי מתאמץ בכל מאודו לקיים את מצוות ה' והדרך חסומה בפניו, אזי, מאותו שלב בו אין ביד אנוש להשיג, נפתחים לפניו שערי שמים. רבנים העולמים מושיט את ידו הפרוסה לקבל שבים ומנחה אותו יהודי בדרך העולה בית אל.

מעשה פלאי זה, המובא בהקדמה לספר "מעדני שמואל" להגאון רבי שמואל טרוביץ זצ"ל מלמדנו, כי המשפט "אני לא יכול", צריך להמחק מהלקסיקון כאשר מדובר בעניינים רוחניים. **אתה יכול, הוא יכול, כולנו יכולים**.

.....

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93

.....

בברכת התורה העורך

המשך מעמוד קודם
הנוספים על קרבן התמיד שהוקרבו בבית המקדש באותו יום. כך, בשבת אנו אומרים: "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים. ושני עשרונים, סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עלת שבת בשבתו, על עולת התמיד ונסכה". ואילו בתפילות המוסף במועדים, חלוקות הדעות. מנהג בני עדות ספרד, שלא להזכיר את הפסוקים העוסקים בקרבנות המוסף של המועדים, כפסקו של מרן רבי יוסף קארו (שו"ת ערוך" או"ח סי' תקצ"א סעי' ב'): "המנהג פשוט בכל בני ספרד, שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל". שכן, חכמים חששו, שהמתפללים ישבשו את לשון הפסוקים עקב נדירות החגים (ימשנה ברורה, עפ"י ה"טור" שם). אולם, בני עדות אשכנז נוהגים כפסקו של הרמ"א: "והמנהג הפשוט באשכנז ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף" (שם) - "ונוהגין לומר בכל יום טוב בתפלת מוסף פסוקי מוסף היום (או"ח סי' תפ"ח סעי' ג').

הזכרת הקרבנות בתפילה נועדה לכפר על בני ישראל, כמאמר הנביא (הושע יד/ג) "ונשלמה פרים שפתינו". והנה, בסוגייתנו מבואר, כי הקרבת שעירי החטאת נועדה לכפר על "טומאת מקדש וקדשיו", היינו, על איסורים שנעשו בבית המקדש, כגון: כניסת טמאים לתוכו, או הקרבת קרבנות שלא כדין.

אחר שבעונותינו אין בית המקדש קיים, יש לברר, מדוע יש צורך להזכיר קרבנות שעירים אלו אשר נועדו לכפר על "טומאת מקדש וקדשיו"?

כל ישראל ערבים זה לזה: מדברי המהרי"ל (הל' יום הכיפורים) אנו למדים, כי הזכרת קרבן השעיר בתפילת המוסף באה לכפר על אותם יהודים שנכנסו להר הבית בטומאה ועברו על איסור חמור זה. ואף שהמתפללים עצמם, מטבע הדברים, אינם עוברים על איסור זה, הרי "כל ישראל ערבים זה לזה".

בסידורים רבים ניתן להבחין בתופעה מעניינת ביותר בתפילת מוסף לשלוש רגלים, כאשר לאחר הזכרת פסוקי קרבנות המוסף כתוב: "ומנחתם ונסכיהם... ושעיר לכפר - נ"א [נוסח אחר] בשבועות ושני שעירים לכפר"... כלומר, קיימת נוסחה אשר לפיה בחג השבועות יש לומר "ושני שעירים". אכן, הגאון רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, בעל התניא, תיקן בסידורו לומר "ושני שעירים" ולא "שעיר לכפר", וכך נוהגים לומר חסידי חב"ד.

ברור, כי אין לפנינו מחלוקת על מספר השעירים שהוקרבו בחג השבועות. כאשר נעין בתורה נמצא, כי בכל חג הוקרב שעיר חטאת אחד, ואילו בחג השבועות הוקרבו שני שעירי חטאת. מדוע אם כן מזכירים בנוסח הרגיל שעיר אחד בלבד?

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ג סי' קכ"ט) ביאר, כי השעיר הנוסף שהוקרב בחג השבועות, נמנה על הקרבנות המיוחדים שקרבו בגלל "שתי הלחם" שהבאתם במקדש התירה את אכילת התבואה החדשה, ככתוב בחומש ויקרא (פרק כ"ג). קרבנות אלו לא באו לכפרה, כי אם כהודאה לקב"ה על תנובת הארץ. לפיכך, אין הם מזכירים בפרשת פנחס יחד עם קרבנות המוסף של מועדי ישראל, ולכן גם אין מזכירים אותם בתפילת המוסף של חג השבועות, ואף השעיר שעמם לא הוזכר משום כך, אף שהוא עצמו נועד לכפרה.

[הסבר נאה שמענו מיהודי תלמיד חכם: לכאורה, מדוע יש צורך בשני שעירי חטאת, כלום הראשון לא מילא את ייעודו? בתוספתא מבואר, כי הוא נועד לכפר על חטאים שנעשו לאחר הקרבת הקרבן הראשון. מעתה, מאחר שבתפילה מזכירים את כל הקרבנות ביחד, אין כל עילה להזכיר את שני הקרבנות... בבית מדרשו העירוני, כי במוסף ראש השנה, לכל הדעות מזכירים את שני השעירים, כמבואר ברמ"א או"ח סי' תקצ"א סעי' ב'].

דף /א דכתיב קרא עלי מועד

תשעה באב כ"מועד", כיצד ומדוע?

מבואר בסוגייתנו, כי ראש חודש נקרא "מועד", שנאמר (איכה א/טו) "קרא עלי מועד", ומפרשת הגמרא שכוונת הפסוק היא לראש חודש אב. ומאחר שראש חודש נקרא מועד, נפסק להלכה (י"שבלי הלקט" עמ' כ"ח, "בית יוסף" או"ח סי' קל"א אות ד' ד"ה "כתב הרוקח"), כי אין לומר "תחנון" בראש חודש.

מאחר ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" ופשוטו של הפסוק "קרא עלי מועד" מתייחס לתשעה באב (שו"ת "חלקת יעקב" עניינים שונים סי' כ"ח), כתב ה"טור" בשם רב עמרם גאון כי גם בתשעה באב עצמו אין אומרים "תחנון", שהרי הכתוב מכנהו "מועד", וכן נפסק להלכה (שו"ת ערוך" או"ח סי' תקנ"ט סעי' ד'). הלכה זו, פלאית היא, לכאורה. וכי יום תשעה באב, בו אנו מבכים את חורבן הבית זה כאלפיים שנה הוא "מועד", כמועדים אשר אין אומרים בהם "תחנון"?

הרה"ג רבי מנחם לנג שליט"א, קיבץ בספרו "מנחם ציון" (פרק י"ג), מספר הסברים מאלפים, מדוע יום תשעה באב קרוי "מועד" ולהלן ארבעה מהם:

התעוררות הניסים: האדמו"ר מסוכטשוב, בעל "אבני נזר" זצ"ל ביאר, כי מידי שנה, בכל חג ומועד "מתעוררים" הניסים שנעשו בו לאבותינו. גם ביום תשעה באב, אשר בו נמחלו עוונות ישראל, כנאמר (איכה ד/כב) "תם עונך בת ציון", ומפרש רש"י (קידושין לא/ב ד"ה "אייסתינא") "שכילה הקב"ה חמתו בעצם ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל" מתעוררת סגולה זו מידי שנה, ולפיכך הוא נקרא "מועד" (י"שם משמואל, פרי דברים).

על שם העתיד לבא: השל"ה הקדוש (י"תורה שבעל פה" פרשת בלק) כתב, כי תשעה באב נקרא "מועד", על שם שלעתיד לבא הוא יהפוך ליום חג. ואכן, בכל שנה חל תשעה באב באותו יום בשבוע שבו חל יום טוב ראשון של פסח, אשר בו נגאלו אבותינו

פנינים

דף ט/א מלמד שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לאביו שבשמים
גם המרבה צריך לכוון
 הכוונה - הסביר הרח"ק מקוצק זי"ע - שגם המרבה לכוון לבו לאביו שבשמים, אין די בכך שהביא מן המרובה... (אהל תורה").
 דף יג/ב דאכל סמוך לשקיעת החמה
שקיעת חמה אחרת...
 ביום כפורים אחד, שעה קלה לפני נעילה, יצא הגאון רבי משה סולובייצקי זצ"ל, בנו של הגר"ח מבריסק זצ"ל, אל חצר בית הכנסת יחד עם בנו.
בקצה האופק נראתה החמה טרם שקיעתה.
רואה אתה? פנה אל בנו. אין זו שקיעת חמה רגילה, זו שקיעת חמה של יום הכיפורים.
שקיעת חמה בעלת הלכות מיוחדות, שכן "סוף היום מכפר" (ראה תוס' ד"ה "דעבד").
 רואה אתה שקיעה שונה משאר ימות השנה... (ישי תלורה" - ר"ה יו"כ).

דף יד/א יבוא זכאי ויכפר על החייב
סדר כפרות
 "יבוא זכאי ויכפר על החייב", אומרת גמרתנו.
מכאן הלכה למעשה לכל אחד. כאשר אדם עורך "כפרות" בערב יום הכיפורים, עליו לסבב לעצמו תחילה, לפני שהוא מסבב לבני ביתו, לילדיו הקטנים וכדומה, "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב" (יסידור יעב"ץ).
 דף טו/ב ואומר ארוממך ה' כי דלינני וגו' ושיר של פגעים
אז אגמור בשיר מזמור
 בגמרתנו נאמר, כי בעת שמוסיפים שטחים על העיר ירושלים או על העזרות של בית המקדש, יש להקריב קרבן תודה ולומר "מזמור לתודה", "מזמור שיר חנוכת הבית" "יושב בסתר עליון" ועוד. הרמב"ם אינו מזכיר אלא את אמירת "מזמור שיר חנוכת הבית" (הל' בית הבחירה פ"ו הל' י"ב), ומסביר ה"כסף משנה", כי אין אומרים את שאר המזמורים אלא כאשר ההוספה נעשית בעת צרה.

זהו, דרש הגאון רבי אפרים בורודיאנסקי זצ"ל, פירושו של הבית הראשון בפיוט 'מעוז צור': שם נאמר "אז אגמור בשיר מזמור... מהו 'אגמור'? כאן רמוזים דברי ה"כסף משנה":
"תכון בית תפילתי" - בעת חנוכת המקדש והעמדתו על מכוננו - "יושם תודה נזבח", כמבואר בסוגייתנו. "לעת תכין מטבח מצר המנבח" - כאשר לא תהא עת צרה - "אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח" - ולא אצטרך להוסיף את שאר המזמורים הנזכרים בסוגייתנו, הנמארים בעת צרה בלבד... ("בנין אפרים").

נקודות הפצה בחו"ל
אצוות הרבניות: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מדי שבוע בדואר לפיטס בוסטון.
 718-253-6218
 ניו ג'רסי: משי"פ פרי 201-871-5850
 לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה: לונדון: יחזקאל אבר ט' 020-416000 (8700) 44+
 מנצ'סטר: שמואל קאהן 07976402928
קנדה: מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
 טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
 מלבורן: הר"ר יעקב סידורוביץ 0475-263759
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 552-66-25 (0058212)
מקסיקו: הר"ר שמואל מלאה 02-46-251 (0052555)
צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

כתובת המערכת: רח' הרב וגמ' ת.ד. 471 בני-ברק טל. 03-5780243 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים: המעוניין להצטרף כמנוי מבצרת או באנגלית בדואר: נא לפנות לטל. 03-6160657
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafoyomi@hadaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לפקס, 153-3-5748272

המשך מעמוד קודם
 ממזרים, רמז לנאמר (מיכה ז/טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". במדרש (מדרש רבה פרשה א' פסקה נ"א) גם כתוב, כי בתשעה באב נולד המשיח.
קירבה לקב"ה: "המשגיח", רבי ירוחם ממיר זצ"ל ביאר, כי ימי המועדים הם תקופות בהם עם ישראל מתקרב לאלוקיו, ותשעה באב אף הוא בכלל ימים אלו. שכן, לפני החורבן התוכחו היהודים עם הנביא ירמיהו שהמריצם לחזור בתשובה, וטענו לפניו, כי אין הם חוטאים (ראה ירמיה פ"ז). לפיכך, נאלץ הקב"ה לרחק את עם ישראל מעליו, כדי שיכירו בחטאיהם וישבו אליו. תשעה באב הוא, איפוא, "מועד" של ריחוק, שעל ידו התקרבו בני ישראל לאביהם שבשמים (ראה "עלי שור" ח"ב).
בניין בית המקדש הפרטי: בעל "מנחם ציון" כתב ביאור נוסף על פי המבואר בספרים הקדושים ("קב הישר", תולדות אדם ו"מסילת ישרים"), שכל המתאבל באמת ובתמים בתשעה באב על חורבן בית המקדש, זוכה לקבל את חלקו הרוחני שנעלם מכל אחד מישראל עם חורבן הבית. יום תשעה באב הוא, איפוא, אמצעי לבניין בית המקדש הפרטי, הרוחני, של כל יהודי, ולפיכך, הוא קרוי מועד. נראוי לציין, כי ה"בית יוסף" הביא טעם נוסף לכך, משום שנאמר "סכותה בען לך מעבור תפילה".

דף יא/א לב בית דין מתנה עליהן
הנחת ספרי קודש על בימת בית הכנסת
 תשמישי הקדושה שבבית הכנסת, כגון, ארון הקודש, הפרוכת והבימה קדושים המה, ואסור להשתמש בהם שימוש של חולין ("שולחן ערוך" או"ח סי' קנ"ד), אלא אם כן התנו מראש, בעת הקדשתם, כי הם עומדים גם לשימוש של חולין. ואכן, בעל ה"תרומת הדשן" (שו"ת ח"א סי' רע"ג) כתב, כי מלבד ספר התורה, אשר לו יועדה הבימה, אין להניח עליה כל ספרי קודש אחרים.
התארכות זמן התפילה: כיצד אם כן אנו נוהגים להניח סידורים וחומשים על הבימה? בעל ה"תרומת הדשן" כתב "ליישב בדוחק", כי מאחר שבימינו כמעט בלתי אפשרי להמנע משימוש בתשמישי הקדושה שבבית הכנסת, הן משום שבניגוד לעבר, בבית הכנסת מצויים סידורים וחומשים לרוב, והן משום שבשבתות ובימים טובים אנו מאריכים בזמירות ובפיוטים לרוב, וממילא, אנו שוהים זמן רב בבית הכנסת, ובמהלך שהיה ארוכה זו קשה להמנע משימוש זה. ברור, כי אין די בכך כדי לעבור על איסור. משחר נעוריו מורגל היהודי, לעשות את ציווי הבורא, הן כאשר נקל הדבר ואף אם קשה הוא. להסברו הנ"ל מוסיף בעל ה"תרומת הדשן" את היסוד ההלכתי המובא בסוגייתנו, שהוא - "לב בית דין מתנה עליהן", כפי שיבואר להלן.

בסוגייתנו מבואר, כי ניתן לפדות קרבנות ציבור, אשר מסיבות כל שהן לא הוקרבו, ולהוציאן לחולין, שכן, "לב בית דין מתנה עליהן". כלומר, אף שקרבנות אלו קדושים הם, מלכתחילה הקדשום על דעת כן שהם יוקרבו, ואם לאו, אין הם קדושים [ב"קדושת הגוף", אשר אותה אין לפדות] ואפשר להוציאם לחולין (רש"י). החידוש בכלל זה הוא, שאף שלא התנו על כך **במפורש** בעת הקדשת הקרבן, די בכך ש"לב בית דין מתנה עליהן". מעתה, גם תשמישי הקדושה שבבית הכנסת, אף שמתחילה לא התנו כי מותר יהיה להשתמש בהם שימוש של חולין, "לב בית דין מתנה עליהן", והרי זה כאילו התנו על כך מראש (וכן פסק הרמ"א, או"ח סי' קנ"ד סעי' ח').
הקצאת מפה מיוחדת לקריאת התורה: מדברים אלו עולה, כי לכתחילה ראוי להמנע משימוש של חולין בתשמישי הקדושה. ואכן, בבתי כנסיות מסויימים, כגון, בבית הכנסת של חסידי סלונים ובבית הכנסת "לדרמן" שבבני ברק, מקפידים להקצות מפה מיוחדת, המיועדת לשימוש בעת קריאת התורה בלבד. כדי להמנע ממכשולים ומספיקות כתבו הפוסקים "משנה ברורה" סי' קנ"ד ס"ק ל"ז בשם ה"מגן אברהם" ועוד, כי ראוי להנהיג, שבעת הקדשת חפץ שהוא תשמיש קדושה לבית הכנסת יתנה המקדיש, כי גם לצרכים אחרים, שאינם של קדושה מותר להשתמש בחפץ זה. מכל מקום, כאשר שכחו להתנות כן בעת הקדשת החפץ, כתב ה"פרי מגדים" (אשל אברהם או"ח סי' קנ"ד ס"ק ט', הובא בבית"ל שם), כי אם ניתן להזהר ולא להשתמש בהם שימוש של חולין, אין לסמוך על היתר זה של "לב בית דין מתנה עליהן".

ספסל של בית כנסת - תשמיש קדושה: בירושלמי (מגילה פ"ג הל' א') מבואר, כי גם ספסלי בית הכנסת נחשבים לתשמיש קדושה, משום שכל חפצי בית הכנסת קדושים המה. בהקשר לכך כתב בעל ה"ערוך השולחן" (או"ח שם סעי' י"ב) לגבי נטילת ספסלים מבית הכנסת לצורכי חולין, כגון, לעריכת שמחה וכדומה, כי כיון שנהגו היתר בדבר, "לב בית דין מתנה עליהן". היו שפקפקו גם על המנהג להשליך את הערבות החבוטות בהושענא רבה על ארון הקודש ("דרכי חיים ושלום" עמ' רצ"ב), משום השימוש בארון הקודש לצורכי חולין. אולם, המהרש"ם (שו"ת ח"ד סי' נ"ז) כתב, כי מאחר שנהגו כן, "לב בית דין מתנה עליהם". כמובן, שאין בדברים אלו כדי להתיר את השימוש בחפצי בית הכנסת לכל מטרה, וכן כתוב ב"משנה ברורה" (שם ס"ק ל"ו): "ודוקא במה שמבורר מנהגא להקל. אבל במה שאינו מנהגא אין לנו להקל מעצמנו דאפשר דלא התנו על זה".

דף ט/א אלא גדולות במינן מי איכא חשיבתא כלפי שמיא

בניית בית מפואר לצורך הידור במצוות מזוזה...

כידוע (ב"ק טז/ב), מצווה על האדם להפריש מממונו כדי להדר במצוות, שנאמר (שמות טז/ב) "זה א-לי ואנוהו" (רש"י ד"ה "בהידור"). הבה נחקורה: ראובן העני חסד ממון במשך חודשים רבים, כדי לרכוש אתרוג נאה לקראת חג הסוכות. לעומתו, שמעון העשיר שלף סכום זה במחי יד ורכש לעצמו אתרוג מהודר, הנהה ביופיו לאתרוגו של ראובן. האם הידור המצווה של שניהם זהה?

"הידור מצווה" מהו? כדי לענות על שאלה זו, עלינו לברר "הידור מצווה" מהו, ושני צדדים בדבר. **א.** כאשר מקיימים את המצווה בחפץ מהודר, אזי **המצווה** חשובה ומהודרת יותר. **ב.** ההידור אינו משבח את המצווה, כי אם את **עושה** המצווה. כלומר, על מקיים המצווה מוטל להתאמץ עבורה לגודל חשיבותה, ולהוכיח את ערכה בעיניו על ידי ההידור בחפץ שעל ידו נעשית המצווה (הגאון ר' ועלוול צ'ציק זצ"ל, הובא בספר "משמור הלוי" חגיגה עמ' קמ"ט).

אם, אכן, קיום מצווה בחפץ מהודר הוא המחשיב את המצווה כמהודרת, אזי, אין כל הבדל בין ראובן העני לשמעון העשיר, מאחר ששניהם מקיימים מצווה מהודרת באופן זהה. אולם, אם הידור המצווה מבטא את התאמצותו של היהודי למען קיום ציווי הבורא יתברך, אין כל השוואה בין השניים. בשורות הבאות נעיין בסוגייתנו, ונבחן אם ניתן להכריע על פיה את הספק.

סוגייתנו עוסקת במצווה אשר לכל הדעות ההידור בה הוא מן התורה. אמנם, לגבי כל המצוות כולן נחלקו הדעות, אם ההידור בהן הוא מצווה מן התורה (ראב"ד בהשגות על "בעל המאור" סוכה זא/מפ"י הר"ף. ועיי' רש"י סוכה יא/ב) או מדברנן, (תוס' מנחות מא/ב ריטב"א סוכה יא/ב ד"ה "ואי"). אולם, הכל מודים בכך, שהמביא קרבן גדול, משובח ומפוטם, מקיים מצוות הידור מדאורייתא (עיי' מגילה כח/א, ורמב"ם הל' איסורי המזבח פ"א הל' א').

והנה, בסוגייתנו מבואר, כי כלפי שמיא אין כל הבדל בין הקרבת קרבן גדול ומפוטם, להקרבת קרבן רזה. היתכן, שואלים הראשונים, הרי יש להדר בקרבן מובחר, ומדוע אין כל חשיבות לפני הקב"ה בקרבן המפוטם. הראשונים כולם מתרצים בסגנון אחד - מאחר **"שמצוה בזה כמו בזה"** אם מתכוין לשם שמים! (תוס' ד"ה "ללמדך"). הריטב"א מבאר יסוד זה בהרחבה ואומר, כי כאשר **היחיד** מצטווה להביא קרבן, עליו להדר בו ולהביא את המשובח **"שיהא הקרבן חשוב בעיניו"**. אולם, גמרתנו עוסקת בקיום **המצווה עצמה**, אשר מעלתה אינה משתנה לפי גודל הקרבן. הרמב"ם (הל' איסורי מזבח פ"ז הל' י"א) מוסיף ומציין, כי ההידור במצווה נועד לכך שהאדם **"יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר"**.

הרי לנו, שההידור במצווה נועד לצורך מקיים המצווה עצמו (פנינים ואגרות - משמר הלוי ח"א סי' עז), ואין המצווה נחשבת כנעלית יותר כאשר היא מתקיימת בחפץ מהודר (אולם, יש הלכה נוספת, שאין להביא קרבן כחוש וגרוע, וזה דין בקרבן עצמו. עיי' רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פרק ט"ז הל' ד' ו"מעשה רוקח" שם).

הגאון רבי משה שמואל שפירא שליט"א מצטט (בקונטרס הביאורים ב"ק סי' כ"ו) ראייה נפלאה לכך, בשם לומדי ישיבת מיר לפני מלחמת העולם השניה. הראשונים (רש"י ב"ק טז/ב, ר"ף סוכה לג) מבארים, כי קיום ההידור במצוות הציצית הוא על ידי **"טלית נאה וציצית נאה"**. לכאורה, הרי המצווה אינה אלא בחוטי הציצית ולא בבגד עצמו, ואין צורך להדר בטלית נאה. אולם, אם הידור המצווה נועד להוכיח את השתוקקותו של היהודי לקיום המצוות, אזי, גם הידור בעזרי המצווה ובמכשיריה מוכיח את דביקותו בקיום המצוות.

על ראייה זו העיר הרב מבריסק זצ"ל בחריפות, כי לכאורה, גם צריך לבנות בית מהודר ומפואר לשם ההידור במצוות המזוזה הנקבעת על משקוף הבית, כפי שיש להדר בטלית אשר בה מוטלים חוטי הציצית...

ייחודה של טלית התפילה: נותרנו אם כן בשאלה, מדוע יש להדר ב"טלית נאה". הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" אורח חיים סי' קפ"ז) מבאר, כי אין כוונת הגמרא (שבת קל"ג) לומר, שיש לרכוש טלית נאה עבור כל בגד בעל ארבע כנפות החייב בציצית, כי אם עבור הטלית אשר בה מתעטף האדם בבית הכנסת, משום שמתעטף בה לכבוד שמים, שכן, מנהג ישראל להתפלל בטלית מצויצית, ויש להדר בזה.

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לשהים באיזור

מישור אדומים

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי בחב' "יקבי ציון"

כל יום לאחר תפלת מנחה זמן התפילה 13:00 בצהריים

ע"י מגיד שיעור

מרבני בית מדרשו

הציבור מוזמן

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי בני-ברק

הננו שמחים להודיע

כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי בביהכ"נ "אהל משה"

רח' ברנשטטר 6

בשעה 20:00-21:00 בערב

ע"י מגיד השיעור

הרב חיים קופטייל שליט"א

הציבור מוזמן

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי בני-ברק

הננו שמחים להודיע

כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי לבחורים שטרם הסתדרו בישיבות

בביהכ"נ "אהל משה"

רח' ברנשטטר 6

בשעה 9:00-10:15 בערב

ע"י מגיד השיעור

הרב מתתיהו שטיגל שליט"א

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל

ב"ר צבי ז"ל וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר יצחק דורמבוס ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ל' שבט

א' דר"ח אדר תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחי'

לעילוי נשמת

מרת מנוחה סטביצקי ע"ה

ב"ר עזריאל זליג ז"ל

נלב"ע ה' באדר א' תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחי'

לעילוי נשמת

מרת אסתר חנה

בורשטיין ע"ה

ב"ר יונתן ז"ל נלב"ע ל' שבט תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בעלה וילדיה

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה אריה מרגלית ז"ל

מברדיטשוב נלב"ע ד' אדר תרפ"ו בלודז'

ורעיתו מרת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י נכדם

הר"ר ישראל מרגלית ומשפ' שיחי' ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר אהרן גדליה הופמן ז"ל

ב"ר חיים יהודה ז"ל נלב"ע ד' באדר

תשכ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו

הר"ר ישראל פרנס ומשפ' שיחי' פ"ת